

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 89/97

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach na neverejnom zasadnutí senátu 10. júna 1999 zloženom z predsedu JUDr. Tibora Šafárika a sudcov JUDr. Viery Mrázovej a JUDr. Richarda Rapanta prerokoval podnet Istrochemu, a.s., v Bratislave, Nobelova 34, zastúpeného advokátom JUDr. Petrom Arendackým, v Bratislave, Legionárska 4, vo veci porušenia jeho základného práva na rozhodovanie vecí zákonným sudcom upraveného v ustanovení čl. 48 ods. 1 prvej vete Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 38 ods. 1 prvej vete ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd rozhodnutím Mestského súdu v Bratislave č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993, postupom Obvodného súdu Bratislava 3 (teraz Okresného súdu Bratislava III) v konaní vedenom na tomto súde pod sp. zn. 8 Cb 227/93 a jeho rozhodnutím č.k. 8 Cb 227/93-36 z 8. marca 1995 v znení opravného uznesenia zo 6. júla 1995 i postupom Mestského súdu v Bratislave (teraz Krajského súdu v Bratislave) v konaní vedenom na tomto súde pod sp. zn. 19 Cob 444/95 a jeho rozhodnutím č.k. 19 Cob 444/95-57 z 3. júna 1996 a takto

r o z h o d o l :

Podnet Istrochemu, a.s., v Bratislave, Nobelova 34 **z a m i e t a.**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach (ďalej len „ústavný súd“) prijal na konanie podnet Istrochemu, a.s., v Bratislave, Nobelova 34 (univerzálneho právneho nástupcu Istrochemu, š.p., v Bratislave, Dimitrovova 34 - ďalej len „navrhovateľ“) v časti, v ktorej namietal, že rozhodnutím Mestského súdu v Bratislave sp. zn. 27 Cb 112/93 zo 6. apríla 1993 a tiež postupom v konaní vedenom pred Obvodným súdom Bratislava 3 (teraz Okresným súdom Bratislava III) pod sp. zn. 8 Cb 227/93 a rozhodnutím č.k. 8 Cb 227/93-36 z 8. marca 1995 v znení opravného uznesenia zo 6. júla 1995 i postupom v konaní vedenom pred Mestským súdom v Bratislave (teraz Krajským súdom v Bratislave) pod sp. zn. 19 Cob 444/95 a jeho rozhodnutím č.k. 19 Cob 444/95-57 z 3. júna 1996 „bolo porušené právo zakotvené v Čl. 48 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky a v Čl. 38 ods. 1 prvá veta Listiny základných práv a slobôd“. Z obsahu podnetu vyplynulo, že išlo o základné právo na rozhodovanie jeho veci zákonným sudcom.

Podnet navrhovateľa doručený ústavnému súdu obsahoval aj návrh na zrušenie označených rozhodnutí oboch súdov. V tejto časti ústavný súd podnet odmietol pre svoju nepríslušnosť na rozhodovanie o tejto veci. Navrhovateľ proti tomuto rozhodnutiu namietal podaním „žiadosti o prehodnotenie stanoviska“ ústavného súdu v bode 2. výroku uznesenia sp. zn. I. ÚS 89/97 z 10. decembra 1997 (v žiadosti nesprávne označený ako bod 3.) a súčasne požiadal „o zmenu výroku v tom smere, že podnet Istrochemu, a.s. Bratislava zo dňa 15.8.1996 bude prijatý na konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky tiež v časti, ktorou bolo navrhované zrušenie v podnete uvedených rozhodnutí všeobecných súdov“ (žiadosť zo 17. decembra 1997).

Podľa ustanovenia čl. 133 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 293/1995 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení

neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 38/1993 Z.z.“), teda ani neupravuje spôsob ani dôvody, pre ktoré by ústavný súd mohol svoje rozhodnutie zrušiť alebo zmeniť, či už na návrh (žiadosť) alebo z úradnej povinnosti. Z uvedených dôvodov sa ústavný súd žiadosťou navrhovateľa zo 17. decembra 1997 nezaoberal. Navyiac dôvody postupu ústavného súdu pri rozhodovaní o návrhu navrhovateľa na zrušenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktorým malo byť porušené niektoré z jeho základných práv (ako účastníka konania), sú navrhovateľovi známe, napr. z rozhodnutia sp. zn. I. ÚS 51/97.

V tej časti podnetu, ktorá bola prijatá na konanie pred ústavným súdom, navrhovateľ uviedol, že „na základe návrhu na začatie konania - žaloby zo dňa 18.1.1993 začalo dňa 21.1.1993 na Mestskom súde v Bratislave konanie v žalovanej veci“. Z príloh k podnetu vyplynulo, že vec sa týkala zaplata sumy 23.866,- Kčs s príslušenstvom štátnemu podniku MEZ Brno, s.p., v Brne, Jílkova 124, v Českej republike (ďalej len „žalobca“), ktorú bol navrhovateľ povinný zaplatiť (v konaní pred označenými súdmi „žalovaný“). Povinnosť zaplatiť žalovanú čiastku vznikla žalovanému z dôvodu neuhradenia piatich faktúr v čase ich splatnosti (napriek pokusu o zmier - upomienka zo 14. decembra 1992), a preto mu žalobca vyúčtoval penalizačným zaťažením č. 991656 z 20. novembra 1992 uvedenú výšku platby. Mestský súd uznesením č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 vyslovil svoju nepríslušnosť a vec postúpil Obvodnému súdu Bratislava 3 ako súdu príslušnému na ďalšie konanie. Navrhovateľ v podnete poukázal na to, že Obvodný súd Bratislava 3 rozsudkom č.k. 8 Cb 227/93-36 z 8. marca 1995 v znení opravného uznesenia zo 6. júla 1995 konanie čiastočne zastavil a vo zvyšku uplatneného nároku rozhodol v prospech žalobcu. Proti tomuto rozsudku podal navrhovateľ odvolanie z 21. marca 1995, ktoré bolo doručené Mestskému súdu v Bratislave 22. marca 1995, teda ešte pred vydaním opravného uznesenia. V odvolaní „namietal tú skutočnosť, že napadnutý rozsudok bol vydaný vecne nepríslušným súdom a vytkol nesprávnosť rozhodnutia o trovách konania“. Rozsudkom č.k. 19 Cob 444/95-57 z 3. júna 1996 Mestský súd v Bratislave rozhodnutie Obvodného súdu Bratislava 3 potvrdil. Navrhovateľ v podnete uviedol, že „s námietkou vecnej nepríslušnosti sa druhostupňový súd nevysporiadal vôbec. Potvrdil aj rozhodnutie prvostupňového

súdu o trovách konania, aj keď očividne nejde o pomerné rozdelenie trov“. Rovnako bol tej mienky že sa nevysporiadal s námietkou trov konania za tri úkony právneho zástupcu žalovaného, lebo prvostupňový súd priznal trovy len za úkony dva.

Navrhovateľ svoje tvrdenie o tom, že o veci konali oba označené súdy ako vecne nepríslušné, odôvodnil tým, že podľa ustanovenia § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p. „v znení platnom v čase začatie konania (§ 11 ods. 1 druhá veta O.s.p.)“ bol na konanie v prvom stupni v tomto prípade vecne príslušný Mestský súd v Bratislave. Nakoľko navrhovateľ v konaní pred všeobecnými súdmi, mal sídlo v Českej republike, niet pochybností o tom, že žalovaná vec sa týkala vzťahov vznikajúcich z medzinárodného obchodného styku právnických osôb“.

Vecná príslušnosť Mestského súdu v Bratislave v postavení súdu krajského, ktorý mal o označenej veci konať ako súd prvého stupňa, podľa názoru navrhovateľa vyplýva jednoznačne zo zákona, a to z ustanovenia § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p., a preto nebolo potrebné, aby o nej súd vôbec rozhodoval. Tento svoj záver odôvodnil tým, že „z ustanovenia Čl. 48 ods. 1 druhá veta Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, resp. je v ňom výslovne stanovené, že príslušnosť súdu stanoví zákon. Zákon, ako je uvádzané vyššie stanovuje Mestský súd v Bratislave ako súd vecne príslušný prejednať žalovanú vec v prvom stupni“. Navrhovateľ ďalej uviedol, „že uznesenie súdu, ktorým tento vyslovuje svoju vecnú nepríslušnosť a postupuje vec súdu (podľa jeho názoru) vecne príslušnému, má iba deklaratórny charakter a nie konštitutívny. Práve z toho dôvodu, nie pre nesprávne poučenie, dôverujúc v platnosť ustanovení Ústavy a záväznosť zákona pre súd (Čl. 144 ods. 1 Ústavy), nenapadol náš právny predchodca uznesenie Mestského súdu v Bratislave spis. zn. 27 Cb 112/93 odvolaním, pretože je jednoznačné, že toto uznesenie nemení ustanovenie zákona, ktoré stanovuje vecnú príslušnosť“. Podľa názoru navrhovateľa „právoplatnosť tohoto uznesenia vzhľadom na cit. ust. Ústavy (druhá veta Čl. 48 ods. 1), t.j. zákona najvyššej právnej sily, nemôže zaväzovať ani jeden z konajúcich súdov, nakoľko obidva konajúce súdy sú viazané v prvom rade zákonom a Ústavou predovšetkým (Čl. 144 ods. 1 Ústavy)“.

Na základe uvedeného navrhovateľ žiadal, aby ústavný súd rozhodol o tom, že „vyššie uvedenými rozhodnutiami súdov a ich postupom bolo porušené právo zakotvené v Čl. 48 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky a v Čl. 38 ods. 1 prvá veta Listiny základných práv a slobôd“, pričom na Mestskom súde v Bratislave prišlo k dvojnásobnému porušeniu tohoto práva, keď počas ´odvolacieho´ konania sa vystriedali dvaja predsedovia senátu“, čo je zrejmé z toho, že v rozsudku č.k. 19 Cob 444/95-57 z 3. júna 1996 je uvedený jeden zo sudcov a v predvolaní z 1. apríla 1996 na pojednávanie uskutočnené 22. apríla 1996, druhá sudkyňa, ktorá toto pojednávanie viedla“. Z obsahu podania jednoznačne vyplynulo, že namietal porušenie základného práva na rozhodovanie o jeho veci zákonným sudcom, a preto tiež žiadal, aby ústavný súd označené rozhodnutia zrušil.

Navrhovateľ netrval na tom, aby sa v konaní o predmetnej veci pred ústavným súdom uskutočnilo ústne pojednávanie.

S ohľadom na to, že ustanovenie čl. 48 ods. 1 prvej vety ústavy je vecne zhodné s ustanovením čl. 38 ods. 1 prvou vetou Listiny základných práv a slobôd, v ďalšom texte bude citované len označené ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky.

Okresný súd Bratislava III (predtým Obvodný súd Bratislava 3) i Krajský súd v Bratislave (predtým Mestský súd v Bratislave) vo svojich vyjadreniach k podnetu navrhovateľa uviedli, že 21. januára 1993 podal na bývalom Mestskom súde v Bratislave žalobca MEZ Brno, š.p., v Brne, Jílkova 124, v Českej republike „proti odporcovi Istrochem, š.p., Bratislava (neskôr a.s. - právnomu predchodcovi sťažovateľa) žalobu o zaplatenie sumy vo výške 23.866,- Kčs s príslušenstvom a trov konania titulom nevyúčtovaných sankcií“.

Vec bola na bývalom Mestskom súde v Bratislave zapísaná pod sp. zn. 27 Cb 112/93 a na základe právoplatného uznesenia č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 (právoplatnosť nadobudlo 16. apríla 1993) bola z dôvodu vecnej nepríslušnosti postúpená bývalému Obvodnému súdu Bratislava 3 a zapísaná na tomto súde pod sp. zn. 8 Cb 227/93.

Okresný súd Bratislava III vo svojom vyjadrení k podnetu tiež uviedol, že žalovaný 14. októbra 1994 namietal vecnú nepríslušnosť tohto súdu (s poukázaním na § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.), z čoho vyplynulo, že odvolanie v zákonom ustanovenej lehote proti uzneseniu Mestského súdu v Bratislave č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 nepodal.

Krajský súd v Bratislave poukázal na to, že žalobca zobral svoj návrh (žalobu) v časti 15.719,- Sk späť z dôvodu čiastočného premlčania pohľadávky a jej uhradením v čase pred podaním návrhu (žaloby) a doplneným podaním z 31. januára 1995 žiadal, aby mu odporca uhradil 8.147,- Sk titulom majetkovej sankcie za oneskorenú úhradu označených faktúr. Rozsudkom č.k. 8 Cb 227/93-36 z 8. marca 1993 bývalý obvodný súd vyhovel návrhu z časti a žalovaného zaviazal žalobcovi zaplatiť 8.147,- Sk istiny a 380,- Sk trov konania a vo zvyšku konanie zastavil podľa § 96 ods. 1 O.s.p.; žalobcovi vrátil pomernú časť súdneho poplatku. Rozhodnutie o trovách konania odôvodnil ustanovením § 142 ods. 2 O.s.p.

Krajský súd v Bratislave ďalej ozrejmil, že okrem námietky vecnej nepríslušnosti o veci konajúceho súdu prvého stupňa s poukázaním na § 11 ods. 3 písm. c) O.s.p. , vo včas podanom odvolaní namietal jeho rozhodnutie „v časti trov konania, čo bližšie neodôvodnil“. V tomto konaní tiež podľa § 98 O.s.p. uplatnil proti pohľadávke žalobcu svoju pohľadávku vo výške 16.602,- Sk na započítanie a to až do výšky oprávneného nároku žalobcu; proti tomu 15. mája 1996 vzniesol žalobca námietku, a preto odvolací súd túto kompenzačnú pohľadávku žalovaného neuznal. Odvolací súd rozsudkom č.k. 19 Cob 444/95-57 z 3. júna 1996 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil ako vecne správny a pokiaľ išlo o námietku vecnej nepríslušnosti poukázal na ustanovenie § 763 ods. 1 vetu prvú a druhú Obchodného zákonníka, podľa ktorého sa „týmto zákonom spravujú právne vzťahy, ktoré vznikli odo dňa jeho účinnosti. Právne vzťahy vzniknuté pred dňom účinnosti tohto zákona a práva z nich vzniknuté, ale aj práva zo zodpovednosti za porušenie záväzkov z hospodárskych a iných zmlúv uzavretých pred dňom účinnosti, tohto zákona sa spravujú doterajšími predpismi“. Podľa vyjadrenia krajského súdu boli odvolacím súdom preskúmané a správne potvrdené aj trovy prvostupňového konania (proti nim

tiež smerovalo odvolanie žalovaného), a to vzhľadom na právny úspech účastníkov podľa ustanovenia § 142 ods. 2 O.s.p.

Krajský súd v Bratislave vecnú správnosť rozhodnutia Mestského súdu v Bratislave o postúpení veci Obvodnému súdu Bratislava 3 ako vecne príslušnému (uznesenie č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993) ďalej odôvodnil tým, že na rozdiel od mienky navrhovateľa, s poukázaním aj na stanovisko Obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Obpj 8/93 z 1. októbra 1993 publikované v Zbierke rozhodnutí a stanovísk súdov Slovenskej republiky pod č. 35/1994, je toho názoru, že „vecnú príslušnosť krajského súdu v zmysle ust. § 9 ods. 3 písm. c) bod II O.s.p. v znení platnom v čase začatie súdneho konania sp. zn. 8 Cb 227/93 (predtým 27 Cb 112/93), bolo potrebné posudzovať nie podľa toho, či niektorý z účastníkov konania má svoje sídlo v zahraničí, ale podľa toho, či ide o vec z medzinárodného obchodného styku“. Podľa krajského súdu „z obsahu návrhu (žaloby) a pripojených dokladov k nemu je nesporné, že pohľadávka odporcu vznikla v r. 1992, teda ešte za trvania Česko-Slovenskej federatívnej republiky, t.j. za existencie spoločného štátu, a preto tento vzťah nevznikol a ani nemohol vzniknúť z medzinárodného styku (viď aj § 763 Obchodného zákonníka a § 868 Občianskeho zákonníka)“. Stanovisko Obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Obpj 8/93 z 1. októbra 1993 publikované v Zbierke rozhodnutí a stanovísk súdov Slovenskej republiky pod č. 35/1994, z ktorého vychádzal navrhovateľ pri namietaní vecnej nepríslušnosti konajúcich súdov, nepovažoval Krajský súd v Bratislave za správne, lebo „zákony (O.s.p., Občiansky zákonník a Obchodný zákonník) otázku vzťahov vzniknutých za účinnosti Hospodárskeho zákonníka ani Obchodného zákonníka do 31.12.1992 v rámci bývalej ČSFR ako jedného štátu za vzťahy vzniknuté z medzinárodného obchodného styku nepovažujú“. Toto stanovisko navyše nie je prameňom práva a nemá všeobecnú záväznosť.

Pokiaľ išlo o ďalší dôvod porušenia označeného základného práva navrhovateľa, ktorý podľa neho spočíval v tom, že sa „počas odvolacieho konania vystriedali dvaja predsedovia senátu Krajský súd v Bratislave vo svojom vyjadrení uviedol, že v oboch prípadoch išlo o zákonných sudcov - predsedov senátu v zmysle rozvrhu práce bývalého Mestského súdu v Bratislave v čase konania a rozhodovania

o predmetnej veci. Podľa tohto rozvrhu (ako uviedol vo svojom liste z 11. novembra 1997 aj Mestský súd v Bratislave) v odvolacom senáte 19 C boli zaradení obaja v podnete uvedení predsedovia senátu, ktorí sa vzájomne zastupovali. Z dôvodu dlhšej pracovnej neschopnosti jedného z predsedov senátu (v čase od 20. mája 1996 do 14. júna 1996) ním vytýčené pojednávania v danej veci (ale aj v iných veciach) viedol druhý predseda senátu 19 C ako zákonný sudca ustanovený rozvrhom práce s plnou právomocou meritórne rozhodnúť vo veciach patriacich do senátu 19 C. V tejto súvislosti mestský súd poukázal na ustanovenie § 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 66/1992 Zb. o Spravovacom poriadku pre okresné a krajské sudy.

Krajský súd v Bratislave sa navyiac vyjadril aj k nesprávnemu poučeniu o opravnom prostriedku uvedenom v uznesení Mestského súdu v Bratislave č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 o neprípustnosti odvolania, ktoré podľa neho nijako nebránilo žalovanému (v konaní pred ústavným súdom navrhovateľovi), keď sa domnieval, „že poučenie bývalého mestského súdu o opravnom prostriedku bolo nesprávne, podať proti uzneseniu odvolanie (§ 204 ods. 2 O.s.p.), ktorého prípustnosť a dôvodnosť by posúdil Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací“. Aj s ohľadom na to, že „navrhovateľ predtým, ako sa obrátil so svojim podnetom na Ústavný súd Slovenskej republiky, nevyužil všetky riadne opravné prostriedky“, navrhoval podnet zamietnuť.

Krajský súd v Bratislave netrval na tom, aby sa v konaní o predmetnej veci pred ústavným súdom uskutočnilo ústne pojednávanie.

Okresný súd Bratislava III vo svojom vyjadrení odôvodnil svoje nesúhlasné stanovisko k podnetu navrhovateľa, avšak na rozdiel od Krajského súdu v Bratislave, ktorý navrhoval podnet navrhovateľa zamietnuť, obmedzil sa na konštatovanie, že „akceptácia podania navrhovateľa ÚS SR by bola obrovským zásahom do právnej istoty v právnych vzťahoch založených množstvom súdnych rozhodnutí“.

Okresný súd Bratislava III vo vyjadrení ďalej uviedol, že pokiaľ ide o samotné postúpenie veci, treba vychádzať z obsahu § 104 ods. 2 v tom čase účinného O.s.p., podľa ktorého „ak sa súd, na ktorý sa účastník obrátil domnieva, že nie je vecne príslušný, vysloví svoju nepríslušnosť a rozhodne, ktorému súdu vecne

príslušnému vec po právoplatnosti tohto uznesenia postúpi. Ak okresný súd takto vec postúpil krajskému súdu, môže krajský súd vrátiť vec okresnému súdu, ak vecná príslušnosť nebola predtým vyriešená uznesením odvolacieho súdu, právne účinky spojené s podaním návrhu na začatie konania zostávajú pritom zachované“.

Poukázal na to, že „podstatným pre riešenie tohto problému je z uvedeného ustanovenia slovo '**domnieva**'. Znamená to, že pôjde o myšlienkový proces súdu - skúmanie vecnej príslušnosti, ktorú musí súd skúmať a prihliadať k nej kedykoľvek za konania (§ 103 O.s.p.)

Podľa § 104a ods. 2 O.s.p. v súčasnosti účinného, ak je súd, na ktorý sa účastník obrátil toho názoru, že nie je vecne príslušný, neodkladne postúpi vec príslušnému súdu bez rozhodnutia a upovedomí o tom účastníkov. Opäť je tu potrebné zdôrazniť slovo '**názoru**'.

Vecná príslušnosť súdu je odstrániteľná podmienka konania, ktorá sa riešila, resp. rieši postupom podľa citovaných ustanovení O.s.p.

Je samozrejmé, že výsledok myšlienkového procesu súdu ohľadne vecnej príslušnosti nemusí byť vždy správny a môže dôjsť k situáciám, kedy bude vo veciach konať vecne nepríslušný súd, resp. nič tomu nezabráni.

Podľa cit. ust. § 104 ods. 2 O.s.p. (predchádzajúca úprava), bola daná možnosť postúpenia veci príslušnému súdu, ak sa súd **domnieval**, že nie je vecne nepríslušný. Nebolo možné zabrániť i prípadom nesprávneho posúdenia vecnej príslušnosti a vzniku situácií, kedy vo veci konal súd inak vecne príslušný. Ak okresný súd takto postúpil vec krajskému súdu, opäť záležalo na výsledku skúmania krajského súdu, či vráti vec okresnému súdu alebo nie, (pokiaľ teda vecná príslušnosť nebola predtým vyriešená uznesením odvolacieho súdu) opäť mohlo dôjsť i k situácii, že krajský súd nevrátil vec okresnému súdu, hoci mal a konal pritom ďalej, ako súd vecne príslušný.

Rovnako aj v súčasnosti účinnej úprave § 104a ods. 2 O.s.p. je daná možnosť postúpenia veci príslušnému súdu, ak súd je toho **názoru**, že nie je vecne príslušný, samozrejme je možné, že súd dospeje k názoru, že je vecne príslušný a bude ďalej konať, hoci v skutočnosti nesprávne posúdi vecnú príslušnosť.

Takisto aj súd, ktorému bola vec postúpená môže, ale aj nemusí súhlasiť s jej postúpením a opäť to bude výsledok jeho myšlienkového procesu, či sa rozhodne postupovať v zmysle ods. 3 cit. ust. zákona alebo aj nie. I tu sa môže stať, že súd,

ktorému bola vec postúpená, nesprávne posúdi vecnú príslušnosť a vo veci bude ďalej konať, hoci ju mal predložiť NS SR.

Účastník pri predchádzajúcej úprave mohol počas konania prípadne poukazovať na to, že vo veci koná nepríslušný súd, prípadne sa odvolať proti uzneseniu o vyslovení nepríslušnosti okresným súdom, v tomto prípade rozhodoval krajský súd, takže odvolanie ani prípustné nebolo a ani okresný súd sa postúpeniu veci brániť účinne nemohol.

Súčasná úprava dáva účastníkovi maximálne možnosť poukazovať na vecnú nepríslušnosť súdu, účinne brániť sa môže len súd, ktorému bola vec postúpená.

Je možné zaujať jednoznačné stanovisko, že ak sa súd rozhodne konať ako vecne príslušný, tak vecne príslušný je, pokiaľ nie je rozhodnuté inak.

Rozhodnúť tak mohol len odvolací súd v zmysle § 221 ods. 1 O.s.p., **čo sa však nestalo**. Pre úplnosť uvádzam, „že nedostatok podmienok konania, pre ktoré konanie nemalo prebehnúť“ v zmysle písm. b/ cit. ust. zákona, sa aplikuje na neodstrániteľné podmienky konania. Uvedená skutočnosť však nie je dôvodom prípustnosti obnovy konania v zmysle § 228 ods. 1 O.s.p., ani dôvodom dovolania v zmysle § 237 O.s.p.“

Okresný súd Bratislava III vo svojom vyjadrení napokon uviedol, že „vecná príslušnosť v konaní vyriešená bola, **okolnosti pre jej posúdenie sa počas konania nezmenili**, vo veci bol vyhlásený rozsudok, ktorý je právoplatný a vykonateľný (§ 159 ods. 1 a § 61 ods. 1 O.s.p.)“, a preto podľa jeho názoru „nie je možné napádať vecnú príslušnosť tunajšieho súdu na konanie, a tým vlastne právoplatnosť rozsudku, ako to robí sťažovateľ“.

V závere svojho vyjadrenia Okresný súd Bratislava III konštatoval, že „nemá význam analyzovať § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p. V tomto konkrétnom prípade aj preto, že k jeho aplikácii nedošlo a ani nehovoriac o R 35/94“. Podľa názoru tohoto súdu „nie je mysliteľné aby bol rozsudok tunajšieho súdu spochybňovaný ako nelegitímny alebo nulitný. Bolo by to v rozpore s právom, najmä s jeho jedným zo základných atribútov - právnou istotou“.

Na ústnom pojednávaní o predmetnej veci pred ústavným súdom netrval.

II.

Ústavný súd z obsahu súdnych spisov súvisiacich s predmetom podnetu a z listín predložených navrhovateľom zistil, že:

- proti Istrochemu, š.p., v Bratislave, Dimitrovova 34 (právny predchodca Istrochem, a.s., v Bratislave, Nobelova 34 - ďalej len „žalovaný“) podal 22. januára 1993 na Mestskom súde v Bratislave žalobu MEZ Brno, š.p., v Brne, Jílkova 124, Česká republika o zaplatenie 23.866,- Kčs s príslušenstvom, pretože žalovaný včas nezaplatil faktúry č. 140007 z 19.3.1992, č. 161161 z 1.6.1992, č. 260583 z 10.6.1992, č. 260630 z 2.7.1992 a č. 260729 zo 14.8.1992 a to ani po pokuse o zmier formou upomienky zo 14. decembra 1992. Preto mu žalobca vyúčtoval penalizačným zaťažením č. 991656 z 20.novembra 1992 sumu 23.866,- Kčs. Žiadal tiež uhradiť trovy konania,

- Mestský súd v Bratislave uznesením č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla vyslovil svoju nepríslušnosť na prerokovanie veci a rozhodol o tom, že po právoplatnosti uznesenia túto vec postúpi na ďalšie konanie Obvodnému súdu Bratislava 3, pretože podľa § 9 ods. 1 O.s.p. na konanie v prvom stupni sú príslušné okresné sudy a krajský súd je príslušným na rozhodovanie vecí z právnych vzťahov medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti, len ak suma požadovaná navrhovateľom prevyšuje 200.000,- Sk (§ 9 ods. 3 písm. a) O.s.p.). S poukázaním na predmet sporu súd vyslovil v zmysle § 104 ods. 2 O.s.p. svoju vecnú nepríslušnosť a vec postúpil príslušnému súdu na ďalšie konanie. Rozhodnutie obsahovalo nesprávne poučenie o možnosti podať riadny opravný prostriedok, keďže v ňom bolo uvedené, že „proti tomuto uzneseniu odvolanie nie je prípustné“ (čo konštatoval aj Krajský súd v Bratislave vo svojom vyjadrení k podnetu),

- v čase podania žaloby na Mestskom súde v Bratislave, t.j. 21. januára 1993, podľa ustanovenia § 104 ods. 2 O.s.p. v znení zákona č. 519/1991 Zb. (účinného od 1. januára 1992) mohol súd, na ktorý sa účastník obrátil, vysloviť svoju vecnú nepríslušnosť, ak sa domnieval, že nie je príslušným na konanie vo veci. Súčasne musel rozhodnúť o tom, ktorému súdu podľa neho vecne príslušnému vec po právoplatnosti tohto rozhodnutia postúpi. Ak okresný súd takto vec postúpil krajskému súdu, mohol krajský súd vrátiť vec okresnému súdu, ak vecná príslušnosť

nebola už predtým vyriešená uznesením odvolacieho súdu. Inými slovami, ako súd okresný, tak aj súd krajský boli viazané rozhodnutím odvolacieho súdu;

- navrhovateľ v konaní pred Obvodným súdom Bratislava 3 sp. zn. 8 Cb 227/93 poukazoval na to, že tento súd koná ako vecne nepríslušný. Túto skutočnosť potvrdil vo svojom vyjadrení k podnetu aj Okresný súd Bratislava III, keď uviedol, že „dňa 14.10.1994 namietal žalovaný vecnú nepríslušnosť tunajšieho súdu s poukazom na § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p. teda vo veci by mal konať Mestský súd v Bratislave“. Tento súd sa v rozsudku č.k. 8 C 227/93-36 z 8. marca 1995 s námietkou žalovaného týkajúcou sa vecnej nepríslušnosti konajúceho súdu nijako nevysporiadal. Námietku vecnej nepríslušnosti konajúceho súdu s úrovňou súdu okresného uplatnil navrhovateľ aj v odvolaní podanom 21. marca 1995, ktoré bolo podané ešte pred vydaním opravného uznesenia 8 Cb 227/93-40 zo 6. júla 1995;

- s námietkou vecnej nepríslušnosti prvostupňového súdu uplatnenou v odvolaní proti jeho rozsudku č.k. 8 Cb 227/93-36 z 8. marca 1995 v znení opravného uznesenia zo 6. júla 1995 sa Mestský súd v Bratislave v odôvodnení svojho rozsudku č. 19 Cob 444/95 z 5. mája 1995, ktorým potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa, vysporiadal tak, že citoval ustanovenie § 763 ods. 1 prvú a druhú vetu Obchodného zákonníka. Nijako nepreskúmal ani rozhodnutie č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993, ktorým bola vec prikázaná na konanie Obvodnému súdu Bratislava 3 ako súdu prvého stupňa ani sa nezaoberal nesprávnosťou poučenia o vylúčení podania riadneho opravného prostriedku. Ústavný súd konštatuje, že v tomto prípade bolo možné podľa § 204 ods. 2 O.s.p. podať odvolanie do 3 mesiacov od doručenia uznesenia č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993. Ani jeden z účastníkov odvolanie nepodal. Preto súhlasí s názorom Krajského súdu v Bratislave, že navrhovateľ túto možnosť ochrany ním namietaného porušenia základného práva nevyužil.

- vzťah na základe objednávky a jej akceptácie medzi označenými obchodnými subjektami vznikol ešte počas spoločného štátu, teda pred zánikom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. pred uplynutím 31. decembra 1992 (čl. 1 ods. 1 ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky; účinný od 8. decembra 1992); na základe uskutočnených dodávok žalobca vystavil a odoslal žalovanému všetkých 5 faktúr ešte v roku 1992 a to v čase od 19.3.1992 do 14.8.1992.

- svoj nárok na uhradenie faktúry, až po pokuse o zmier zo 14. decembra 1992 uplatnil žalobca žalobou na Mestskom súde v Bratislave 22. januára 1993, t.j. po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po vzniku nových nástupníckych štátov Českej republiky a Slovenskej republiky, na ktoré prešla pôsobnosť Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky 1. januárom 1993 (čl. 1 ods. 2 a čl. 2 citovaného ústavného zákona),

- Mestský súd v Bratislave sa v rozhodnutí o svojej nepríslušnosti a postúpení veci inému vecne príslušnému súdu s úrovňou súdu okresného č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 vôbec nezaoberal ustanovením § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.,

- vecnú príslušnosť krajských súdov ako súdov prvého stupňa rozhodujúcich spory v obchodných veciach zo vzťahov vznikajúcich z medzinárodného obchodného styku právnických a fyzických osôb, vrátane sporov, v ktorých bola právomoc česko-slovenského súdu založená písomnou zmluvou účastníkov podľa ustanovenia § 37 ods. 1 a 2 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, upravil po prvýkrát zákon z 5. novembra 1991 č. 519/1991 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a notársky poriadok, a to novým znením celého ustanovenia § 9 upravujúcim vecnú príslušnosť všeobecných súdov Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, a to konkrétne v odseku 3 písm. c) bode II),

- zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok upravil ustanovenie § 9 ods. 3 písm. c) bod II) tak, že slová „česko-slovenského súdu“ nahradil slovami „súdu Slovenskej republiky“. Tento zákon účinný od 1. januára 1993 bol prijatý 16. decembra 1992, teda po účinnosti ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. po 8. decembri 1992, keď už bolo zrejmé, že uplynutím 31. decembra 1992 zaniká Česká a Slovenská Federatívna Republika. Jej nástupníckymi štátmi podľa čl. 1 ods. 2 citovaného ústavného zákona sa stávajú Česká republika a Slovenská republika ako dva samostatné, suverénne štáty, pretože pôsobnosť Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, ktorá jej bola zverená ústavnými a inými zákonmi, prechádza na Českú republiku a na Slovenskú republiku 1. januárom 1993 (čl. 2 zákona č. 542/1992 Zb.). Vychádzajúc z uvedeného podľa medzinárodného práva vznikli dva samostatné subjekty,

- žiadny z účastníkov konania pred ústavným súdom (ani Mestský súd v Bratislave v rozhodnutí o svojej nepríslušnosti a postúpení veci inému súdu) nespochybnil, že išlo o spor v obchodnej veci,
- konanie prebiehalo v čase, keď O.s.p. bol novelizovaný zákonom č. 519/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a notársky poriadok a zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z., ktorým sa mení Občiansky súdny poriadok, a tiež vtedy, keď zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch bol novelizovaný zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 12/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov), účinným od 1. januára 1993.

III.

Ústavný súd je súdnym orgánom ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Túto ochranu poskytuje aj základným právam účastníkov v konaní o ich veci pred súdmi (všeobecnými) alebo pred inými orgánmi Slovenskej republiky. Tieto práva vyplývajú z ústavnoprocených princípov konania pred uvedenými orgánmi (čl. 46 až 50 ústavy) a patrí medzi ne aj právo každého na rozhodnutie jeho veci tým sudcom, ktorého určuje zákon.

Ústava základné právo na zákonného sudcu upravuje v čl. 48 ods. 1, podľa ktorého „nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi; podmienky ustanoví zákon“. Je ním zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok a tento ustanovuje, ktorý súd je vecne, miestne a funkčne príslušný na prerokovanie veci, čo je prvým predpokladom pre určenie zákonného sudcu, keďže označené základné právo sa výslovne spája s osobou sudcu, nie so súdom. Postavenie zákonného sudcu ako osoby, ktorá má o veci rozhodnúť, je späté so sústavou súdov, ktorú upravuje zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení neskorších predpisov. Pre potreby rozhodovania o podnete navrhovateľa v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 12/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb.

o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov), ktorý upravoval sústavu týchto súdov, v čase začatia konania o návrhu žalobcu sústavu všeobecných súdov v Slovenskej republike, t.j. 22. januára 1993. So sústavou súdov priamo súvisí aj príslušnosť súdu o veci rozhodovať upravená Občianskym súdnym poriadkom, a tým aj osoba zákonného sudcu, za ktorého treba pokladať sudcu určeného v súlade s rozvrhom práce vecne a miestne príslušného súdu (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 15/96 z 3. apríla 1996). Inými slovami, nevyhnutným predpokladom toho, aby účastník konania nebol odňatý svojmu zákonnému sudcovi, je rozhodovanie o jeho veci tým súdom, ktorý je podľa zákona (O.s.p.) na rozhodovanie o nej vecne, miestne i funkčne príslušný. Zákon, ktorý upravuje príslušnosť súdu priamo, je nevyhnutné uplatňovať aj pri rozhodovaní o určení súdu príslušného na konanie v konkrétnej veci. Inak môže dôjsť k jej postúpeniu súdu nepríslušnému, čo je v konečnom dôsledku porušením základného práva účastníka konania nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi. Rozhodnutím súdu o príslušnosti súdu iného nesmie byť teda účastník konania v konkrétnej veci odňatý svojmu zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanovuje zákon, ktorý nepriamo určuje aj osobu zákonného sudcu. Ako už bolo spomenuté, zákonom ustanovujúcim príslušnosť súdov v občianskom súdnom konaní je Občiansky súdny poriadok, ktorý v ustanovení § 11 ods. 1 upravuje, že konanie sa uskutočňuje na tom súde, ktorý je vecne a miestne príslušný. Pre určenie vecnej a miestnej príslušnosti sú až do skončenia konania rozhodné okolnosti, ktoré tu existujú (sú) v čase konania (teda aj v čase jeho začatia doručením žaloby) a trvajú až do jeho skončenia. Uvedené ustanovenie vyjadruje zásadu perpetuatio fori spočívajúcu v trvaní súdnej príslušnosti určenej až do skončenia konania bez ohľadu na neskoršie zmeny okolností, ktoré sú inak pre určenie príslušnosti rozhodné; výnimky z tejto zásady upravuje zákon, napr. v § 12 O.s.p.

Ak súd, ktorému bola žaloba doručená, nesúhlasí s tým, že je vecne či miestne príslušný, postúpi vec podľa zákona príslušnému súdu. Súd sa teda určovaním príslušnosti zaoberá až vtedy, keď spor vznikne.

V čase začatia konania o veci (22. januára 1993) ustanovenie § 9 O.s.p. o vecnej príslušnosti súdov bolo upravené zákonom č. 519/1992 Zb. a zákonom

Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z. Konanie začalo po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. po vzniku dvoch samostatných subjektov medzinárodného práva - Českej republiky a Slovenskej republiky 1. januára 1993.

Navrhovateľ (v konaní pred všeobecnými súdmi žalovaný) bol toho názoru, že v čase začatia konania boli nové podmienky pre posúdenie vecnej príslušnosti, než aké boli v čase vzniku obchodného vzťahu, z ktorého neskôr vznikol spor. Preto mal, podľa neho, Mestský súd v Bratislave (jemu bola žaloba právnickej osoby z Českej republiky doručená) posudzovať príslušnosť súdu, ktorému mala byť vec postúpená, ako spor vzniknutý zo vzťahov z medzinárodného obchodného styku dvoch právnických osôb (§ 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.) a vecne príslušným o veci konať mal byť Mestský súd v Bratislave ako súd s úrovňou krajského oprávnený na rozhodovanie v prvom stupni, a nie Obvodný súd Bratislava 3 s úrovňou súdu okresného, kde mal žalovaný sídlo.

Mestský súd v Bratislave podľa § 104 ods. 2 O.s.p. v znení vyššie citovaných noviel vydal uznesenie, v ktorom posúdil vecnú príslušnosť súdu oprávneného konať vo veci podľa § 9 ods. 3 písm. a) O.s.p. v spojení s § 9 ods. 1 O.s.p. ako spor z právnych vzťahov medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti, ktorého suma požadovaná navrhovateľom neprevýšila 200.000,- Kčs.

Proti uzneseniu Mestského súdu v Bratislave zo 6. apríla 1993 č.k. 27 Cb 119/93-12, ktorým tento rozhodol o svojej nepríslušnosti a o postúpení veci Obvodnému súdu Bratislava 3, nepodal žiaden z účastníkov konania odvolanie. Po nadobudnutí právoplatnosti tohto uznesenia proti postúpeniu veci nenamietal ani súd, ktorému bola vec spolu s rozhodnutím postúpená, a vo veci konal ako súd vecne príslušný.

Ústavný súd právne uzatvára, že pokiaľ ide o spor z obchodných vzťahov medzi dvoma právnickými osobami, ktorých sídlo je v rôznych štátoch, je potrebné postupovať podľa O.s.p. účinného v čase, keď spor vznikol - t.j. v čase uplatnenia nároku na súde, a to bez ohľadu na to, že obchodný záväzkový vzťah vznikol ešte v čase existencie štátu spoločného. Aj keď nároky upravené hmotným právom sú prirodzene zachované podľa zmluvy uzavretej pred vznikom súdneho sporu o ne (v danom v čase, keď bol ešte spoločný štát a bola aj jurisdikcia zhodne upravená),

spor, ktorý vznikol z tohoto obchodného vzťahu, treba posudzovať podľa jurisdikcie už samostatných štátov ako samostatných subjektov medzinárodného práva. Ak teda spor z obchodných vzťahov vznikol medzi právnickou osobou so sídlom v Českej republike (žalobca) a právnickou osobou so sídlom v Slovenskej republike (žalovaný), nemožno opomenúť medzinárodný prvok v týchto vzťahoch pri posudzovaní vecnej príslušnosti súdu, t.j. podľa § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.

Podľa § 103 O.s.p. kedykoľvek za konania prihliada súd na to, či sú splnené podmienky, za ktorých môže konať (podmienky konania). Ak sú neodstrániteľné, konanie zastaví a prípadne vec postúpi inému orgánu (§ 104 ods. 1 prvá veta O.s.p.). Odstrániteľné nedostatky, medzi ktoré patrí aj spor o vecnú príslušnosť súdu, ktorý má o veci konať, musia byť odstránené do ukončenia súdneho konania. Sú, ktorého vecná príslušnosť bola namietaná, a je teda sporná, môže pokračovať v konaní, ale nemôže vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. Ak sa nepodarí nedostatok odstrániteľnej podmienky odstrániť, konanie zastaví. Z uvedeného vyplýva, že na splnenie podmienky vecnej príslušnosti prihliada súd kedykoľvek za konania o veci, a to aj z úradnej povinnosti.

Ak sa účastník, na rozdiel od súdu (ako tomu bolo v danom prípade), domnieval, že o jeho veci koná vecne nepríslušný súd, a teda z tohoto dôvodu je odňatý svojmu zákonnému sudcovi, bolo na ňom, aby námietku porušenia ústavnej ochrany vyplývajúcu z ústavnoprocésneho princípu o zákonnom sudcovi (čl. 48 ods. 1 ústavy) uplatnil bezprostredne po tom, ako mu boli známe skutočnosti, ktoré ho k tomu oprávňovali, teda ešte na všeobecnom súde podaním riadneho opravného prostriedku. Ochrana základného práva účastníka konania pred odňatím zákonnému sudcovi poskytujú predovšetkým všeobecné súdy rôzneho stupňa, pretože oni sú oprávnené rozhodovať spory o vecnú príslušnosť (§ 104 ods. 2 O.s.p.). Ak sa žalobca ako účastník konania (v konaní pred ústavným súdom navrhovateľ) mohol aktívne zúčastniť odvolacieho konania o určenie vecne príslušného súdu tým, že proti rozhodnutiu Mestského súdu v Bratislave č.k. 27 Cb 112/93-12 zo 6. apríla 1993 mohol podať odvolanie (ako sám priznal, tak neurobil), nemôže ústavný súd poskytnúť ústavnú ochranu takémuto postupu účastníka v konaní pred všeobecným súdom. Podnetom podaným ústavnému súdu na ochranu základných práv nemožno nahrádzať opravné prostriedky, ktorými sa účastník konania mohol účinne domôcť

týchto práv, v danom prípade základného práva nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi. Podnet si tiež nemožno zamieňať za procesný prostriedok, ktorým by malo byť ex post zmarené už právoplatné rozhodnutie všeobecného súdu.

Ústavný súd teda nie je oprávnený poskytovať ústavnú ochranu základnému právu, ak sa tejto ochrany mohol domôcť účastník konania sám ešte v konaní pred všeobecnými súdmi. Aj keby ústavný súd v konaní o podnete zistil, že protiprávnym konaním všeobecných súdov, prípadne rozhodnutím samým došlo k porušeniu základného práva účastníka konania, ale on sám nevyužil na jeho ochranu všetky účinné prostriedky upravené v O.s.p., nemohol by poskytnúť ústavnú ochranu tomuto právu prostredníctvom konania pred ústavným súdom.

S ohľadom na uvedené Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach podnet navrhovateľa zamietol ako neopodstatnený.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Košiciach 10. júna 1999